

REISZ T. CSABA

Magyarország általános térképének
elkészítése a 19. század első évtizedében.

*Lipszky János és segítői térképészeti vállalkozásának
ismertetése*

512 oldal + 31 oldal képmelléklet és 2 térkép

ISBN 963 202 327 7

Ára: 5600 Ft

Lipszky János a 19. század elején elkészítette és kiadta Magyarország és társországai általános térképét (*Mappa generalis regni Hungariae*), és hozzá a települések mutatókönyvét (*Repertorium*). A monográfia bemutatja a katonatiszt pályafutását, származását, családját, valamint nyomon követi a *Mappa generalis* elkészítésének és megjelentetésének egyes szakaszait.

TÉRKÉP

HEGEDŰS JÁNOS: Sopron vármegye térképe, 1783. [faksimile]

Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltárának gyűjteményéből

Az eredeti térkép mérete: 86 x 63 cm

ISBN 963 204 647 1 CM

Ára: 1000 Ft

Hegedűs Nepomuk János 1780-1803 között volt Sopron megye földmérője. 1782-ben a Helytartótanács utasítására Bél Mátyás földrajzi munkájának (*Compendium Hungariae geographicum*) tervébe vett javított kiadásához előbb elkészítette a megye földrajzi leírását, majd a következő évben annak térképét is.

 Cartofil Kiadó www.cartofil.hu

PLIHÁL KATALIN

TÉRKÉPKÜLÖNLEGESSÉGEK

 CARTOFIL

A könyv megjelenik: 2002. november 11.

A VITORLÁS KOCSI

Nem mindennapi szenzációk kiértékelése és részesei lehetnek azok a hőlkék és urak, akik 1608-ban SIMON STYVEN holland marenautikus vitorlás kocsiának első próbáján jelen lehetek. A külföldi felépítési jarmú 28 emberrel a fedélzetén a Scheveningen és Petten közötti távolságot (67,6 km) mindössze két óra alatt tette meg, azaz „minden idők” sebességi rekordját sikerült a kísérlettel felállítaniuk. ORANIUS VILMOS herceg a hadserege számára azonnal rendelte a kocsihoz néhány darabot, így valószínűleg ebben az esetben isztertelhetjük az első szárazföldi csapatállító jarmú ötét is.

A kísérletnek és tervezésnek az alábbi fontos műszaki problémákat kellett megoldania:

- a tengelyek és a kerékgagyrak súrlódásának csökkentése,
- az alátámasztó dőlés megakadályozását (a hajókra alkalmazott ötkesztyű szárazföldi körülmények között nem volt használható),
- a kocsi biztonságos kormányozhatóságát, a vitorlák kezelhetőségét.

E különös jarmú képe az 1608-ban Hollandiáról közreadott mappán – mint érdekesség – a keretkészítő kötet kapott helyet.

Vajon a vitorlás kocsi európai találmány vagy már máskor is használtak ahhoz hasonló a nevezetesen hollandiai bemutató előtt? E kérdésre egyértelmű választ kapunk, ha felismerjük: NIKOLAUS ORTELIUS *Theatrum orbis terrarum* című atlaszát, amelyben a Kínát bemutató térképen – amely első alkalommal 1584-ben jelent meg – vitorlás kocsi kis méretű képe fedezhető fel. E mappa eredetijét LEON JORGE DE BARBUDA portugál szerzetes vetette papírra, aki munkájáért ORTELIUSMÓL 150 arany-da-

kátot kapott. BARBUDA szóban forgó mappája a „Középső Birodalom”-ról – ahogy a kínaiak országukat nevezték – hosszú évtizedeken át szolgálta forrásul. Utóbb a térképet díszítő rajzokhoz – a könyvben érthetően okán – rövid latin nyelvű magyarázatok kerültek. JOHANNES JANSONIUS 1636-ban közreadott *Nova atlas...* című művében egy vitorlás kocsi képe mellett a következőket olvashatjuk:

A kínaiak természetéről azt tartják, hogy megelégedés teltenek az ember, hogy legyőzötték a készítményeket is olyan kocsikat, amelyek vitorlával és széllel igen kiválóan tudnak kormányozni meztelen és sík helyeken, úgy mint a hajókat a tengeren. (Fordította Ft. Sági Ágnes)

A képek alapján valószínűleg látszik, hogy a kínai vitorlás kocsi Hollandiában épített társaihoz, talán sokkal könnyebb is lehetett, valószínűleg bambuszal készítették, ezért nemcsak a tengerpartok sima fövényén tudott biztonságosan haladni, hanem más terepen is használható volt. Sőt a kínaiak – akik az irányítást is felfedezték – azt először éppen vitorlás kocsikon és nem a hajókon használt-

« 54 »

„A történelemnek két szeme van – az idő és a tér” – írta a jezsuita hittudós Petavius a XVII. században. És valóban: az emberek körül történő vagy korábban – olykor évszázadokkal régebben – történt események megjelenítésére gyakorta használták fel a térképek kínálta képi információközlés lehetőségét. A készítőik között egyaránt volt tudós és prédikátor, hajós és kalandor, utazó és felfedező. A XVI. századtól kezdve egyre jelentősebb tájékoztatási szerephez jutó térképek a XIX. században már a politika és a könnyen befogadható propaganda eszközeivé is váltak.

A térképek hűen tükrözik készítőik világképét, ismeretét szűkebb és tágabb környezetükről. Magukon viselik a szerzők tévedéseit, hamis illúzióit, szándékos torzításait. Díszítőelemeikben olyan eseményekről, tárgyokról és helyszínekről tudósítanak, amelyek írásos említése talán nem is maradt az utókorra.

Miként nézett ki a Paradicsom, El Dorado vagy Utópia városa? Hogyan temetkeztek a kirgizek? Milyen lehetett a vitorlás kocsi? Milyen helyszíneken zajlott az Exodus? Hol és hányféle nyelven mondják el a Miatyánkat Európában? Tényleg van-e fekete szikla az Északi sarkon? Merre keressük János pap országát? Hogyan kívánták megszabni az új európai határokat a XX. század elején a német, angol vagy éppen az orosz politikusok? – A kötet szerzője 31 térképetűdben mutatja be az elmúlt évszázadok térképalkotásainak különös, különleges darabjait.

A térképészeti ismeretek történeti fejlődése nem érthető meg a társadalmak fejlődésének ismerete nélkül. A tudományos ismeretek rendszere egy adott társadalom kultúrájába ágyazódva keletkezik és hat. Ilyen módon a térképészet történeti fejlődése a kultúrtörténet része.

A térképészet történetéből egy érdekes, sokszor meghökkentő, sokszor szórakoztató területet ismer meg az olvasó, a különleges térképek vagy térképi különlegességek világát.

A szerző, a térképészet történetével foglalkozó kutató a fantázia térképeit jellegzetes kultúrtörténeti dokumentumként kezeli, melyek torzultságukban is a lehető legszorosabban összefüggnek az egyes korszakok és népek földrajzi ismereteivel, műveltségük színvonalával, politikai szerkezetével.

A valóság képe, a tudományos megfigyelések és elméletek görbe tükörben jelennek meg; mivel a korabeli szerzők mellőzték a valós világot, ha az nem illett bele a hittal elfogadott ismeretek adott rendszerébe vagy egyszerűen számukra a kuriózum, a különös vagy különleges fontosabb volt a realitásnál. Ilyen térképekkel ismerkedünk meg.

KLINGHAMMER ISTVÁN: *Előszó helyett...*

PLIHÁL KATALIN Térképkülönlegességek

116 oldal + 2 térkép mellékletben
ISBN 963 204 133 X

Ára: 4500 Ft

„Láttam Kozko [Cuzco] términtáját meg a tartományának egy részét is a négy országgal, az egész agyagból, kavicsokból és pálcikákból volt elkészítve, s minden arányosan és mérték szerint volt megrajzolva: a kisebb-nagyobb terek, a keskeny és széles utcák, a városnegyedek, a házak, még a legeldugottabbak is, meg a három patak, amely átszeli a várost, úgyhogy lenyűgöző látvány volt.” – GARCILASO DE LA VEGA az inka földmérés és térképészítés titkairól.

Részlet az
El Dorado, az arany országa
című fejezetből

A KIADVÁNYOK MEGVÁSÁROLHATÓAK:

	A	B	C	D
PLIHÁL KATALIN: <i>Térképkülönlegességek</i>	✓	✓	✓	✓
REISZ T. CSABA: <i>Magyarország általános térképének elkészítése...</i>		✓		✓
HEGEDŰS JÁNOS: <i>Sopron vármegye térképe</i>		✓	✓	✓
A	Nagyobb könyvesboltok			
B	Kiemelt forgalmazó: Kis Magiszter Könyvesbolt (Budapest, Magyar u. 40.)			
C	Soproni könyvesboltok			
D	A Cartofil Kiadótól online módon (www.cartofil.hu) megrendelt kötetekre 15% kedvezményt biztosítunk (csomagolás és postaköltség áthárítása nélkül).			